

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Резюме. Розглянуто фактори, які впливають на поширення бідності населення в Україні. Обґрунтовано основні пріоритети політики соціальних реформ.

The summary. The article is devoted the analysis of problems of realization of social policy. Factors which influence on distribution of poverty of population in Ukraine are considered. Basic priorities of policy of social reforms are certain.

Ключові слова: соціальна політика, реалізація соціальної політики, політика подолання бідності населення, підвищення рівня життя.

Постановка проблеми. Відсутність чіткого бачення української моделі соціально-орієнтованої економіки зумовили значні соціальні диспропорції та деформації у суспільстві. Через нерозробленість прозорої концепції соціальної політики розвиток соціальних процесів набув малокерованого характеру. Результатом економічних перетворень став лише демонтаж механізмів державного патерналізму і підтримки соціального балансу, звичних соціальних благ та ліквідація системи соціальних гарантій, що склалися раніше. Сучасна модель соціальної політики має ряд особливостей, які залишилися у спадок ще з радянських часів, зокрема низька культура участі населення, значний вплив держави з регулювання і фінансування соціального сектора, недостатній рівень публічності дій інститутів політичної влади в соціальній сфері тощо. Реалії сьогодення свідчать про низький рівень зацікавленості населення концепціями соціального реформування. Політики і державні діячі не вміють направляти активність громадян на вирішення реальних проблем, а самі громадяни не в змозі запропонувати рішення соціальних проблем на професійному рівні, що б дозволило їм конкурувати з пропозиціями чиновників у реалізації соціальної політики. Через домінування держави в галузі вироблення концепцій, ідеологій, стратегій вирішення проблем таке розуміння політики нав'язується громадянам. Тому особливій гостроти набуває необхідність формування цілісної, скоординованої та ефективної соціальної політики, яка б сприяла вирішенню соціальних проблем.

Актуальність даної теми полягає у набиранні соціальними проблемами дедалі більшого значення в умовах змін, які проходять у нашому суспільстві. Переважній більшості громадян потрібні термінова соціальна допомога і захист. Сучасна ситуація в суспільстві характеризується зростанням соціальної напруги, з одного боку, та спробами розв'язання соціальних проблем – з іншого. Ці протилежні тенденції перебувають у стані нестійкої рівноваги і призводять до загострення соціальної ситуації.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми соціальної політики, а зокрема, соціального захисту населення та його регулювання, є предметом дослідження багатьох українських учених – Бандура С., Богині Д., Гнибіденка І., Городяненка В., Долішного М., Купалової Г., Куценко В., Лібанової Е., Новікова В., Онікієнка В., Петрової І. та ін. У роботах цих авторів на основі теоретичних узагальнень і практичного вітчизняного й зарубіжного досвіду було науково обґрунтовано та вироблено головні засади і напрями розроблення та реалізації соціальної політики держави. За результатами їх досліджень соціальна політика України є нестабільною, що зумовлює її вузьку спрямованість – переважно надання допомоги окремим найменш захищеним верствам населення. На сьогодні виникла потреба в ґрунтовному вивченні та комплексному оцінюванні сукупності процесів у соціальній сфері. Це диктує необхідність упровадження нових підходів до формування якісно нової, побудованої на економічних засадах, активної соціальної політики, вибору таких напрямків її реалізації, які б позитивно впливали на соціальну сферу.

Постановка завдання. При проведенні дослідження соціальної політики ми поставили завдання: визначити шляхи подолання системних суперечностей соціальної сфери; дослідити фактори, що впливають на поширення бідності населення; обґрунтувати основні напрями вдосконалення соціальної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Сучасна соціальна політика базується на парадигмі, згідно з якою соціальні витрати розглядаються як навантаження на бюджет та відповідно на

економіку. Внаслідок такого підходу предметне вирішення соціальних проблем відкладається до часів економічного поживлення та підйому [9]. Світова криза та системні внутрішні протиріччя спричинили кризовий характер розвитку України. Суспільство та економіка стають дедалі менш чутливими до викликів розвитку, оскільки постійно борються за виживання. Водночас нечутливість до нових викликів та загроз руйнує соціальний імунітет, суттєво звужує уявлення про масштаб існуючих проблем, примітивізує вимоги до політики і політиків. У результаті питання соціального розвитку та суспільного прогресу опинилися у суспільній свідомості на другому плані.

Коли йдеться про генеральну спрямованість розвитку України, то в суспільстві не існує принципових розбіжностей. Ніхто не висуває заперечень щодо ринкової орієнтації економіки, необхідності подальшого посилення демократичних засад і дотримання принципу верховенства права, підвищення ступеня соціального захисту громадян одночасно із наданням умов для повного розквіту приватної ініціативи і підприємництва, дотримання безумовної рівності для всіх членів суспільства тощо. Однак, коли справа доходить до реалізації соціальної політики, серед політиків і урядовців не спостерігається ні єдності думок, ні одностайності у діях. А влада заради завоювання прихильності виборців надає невідповідні своїм фінансовим можливостям соціальні пільги та виплати і постійно змушена обіцяти їх дедалі більше. Водночас джерелом будь-яких державних пільг і виплат громадянам є економічна діяльність і кошти того ж населення, і влада із побоювання втратити цю прихильність не ризикує збільшувати тягар оподаткування. Зрозуміло, що значна кількість соціальних гарантій залишається нереалізованими [8, с. 49–50].

Як відомо, завдання соціальної політики неможливо вирішити, не поставивши в центр уваги людину, не забезпечивши умов для її належного розвитку і самореалізації. Досвід країн Європи свідчить, що прагнення здійснити демократичні перетворення в державі можуть бути марними, якщо вони не наділені духовними, зокрема гуманними, етичними і моральними вимірами, орієнтованими на обов'язкове врахування інтересів людини, їх гармонізацію з інтересами суспільства, на гарантії прав і свобод людини та механізм їх захисту.

Тому соціально значущими завданнями держави в сучасних умовах є створення умов і подолання перепон на шляху реалізації прав і свобод, можливостей і здібностей людини. Виконання соціальних завдань, спрямованих на відновлення й розвиток людського капіталу, скорочення надмірної диференціації доходів, подолання бідності, забезпечення реалізації прав людини на соціально прийнятний рівень життя, освіти, медичне забезпечення та гідну старість є необхідною умовою для економічного розвитку України.

Однією із соціальних загроз для нашої країни є демографічна ситуація, яка перманентно погіршується. Кількість населення України продовжує зменшуватися. За роки незалежності чисельність постійного населення скоротилася на 5,4 млн. осіб. У середньому за рік населення країни зменшується на 300–350 тис. осіб. В Україні не забезпечується навіть просте відтворення населення, для якого потрібно мати коефіцієнт хоча б 2,3. Чому сьогодні знизився рівень народжуваності? Недовіра до влади та державної соціальної політики і призводить до зменшення чисельності населення, катастрофічні наслідки якого наша держава відчує вже через кілька років.

З падінням народжуваності продовжує старіти населення країни. Зберігається від'ємний природний приріст, смертність у старшому віці майже не зменшується, тривалість життя скорочується і залишається катастрофічно низькою порівняно з цим показником у розвинених і навіть у країнах, що розвиваються. Згідно зі шкалою демографічного старіння ООН, коли населення з питомою вагою осіб у віці 65 років і старше становить менше 4%, то воно вважається молодим, якщо питома вага менше 7%, то населення перебуває на порозі старості, а якщо дорівнює 7% і більше, то населення вважається старим. Використовуючи її, констатуємо належність України до країн зі старим населенням, коли кожен шостий житель має вік понад 65 років [10, с. 170]. За даними Європейського регіонального бюро ВООЗ середня очікувана тривалість життя в Україні становить 68,2 року. За цим показником Україна відстає від середньоевропейського показника на понад 10 років.

Відбувається інтенсивне зміщення демографічної структури у напрямі старіння населення. Порушення нормального перебігу процесів природного відтворення призвело до зменшення частки осіб у віці, молодшому за працездатний, зростання – у працездатному віці та

старшому за працездатний, що загалом спричинило збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку.

На сьогодні тенденція старіння населення стає важливим питанням у системі соціального захисту для всієї економіки й для всього суспільства. Старіння населення призводить до змін як в економічному, так і в соціальному житті всіх поколінь. Крім того, чисельність населення пенсійного віку збільшується швидше, ніж у будь-якій іншій віковій категорії. Якщо найближчим часом суспільство не адаптується до таких соціально-економічних умов, то можливо, що кількість отримувачів соціальних допомог унаслідок досягнення пенсійного віку чи за хворобою, а також кількість пенсійних фондів настільки збільшиться, що не буде вистачати наявної кількості працюючих, яка повинна їх підтримувати, тобто збільшиться навантаження на молодь, що, у свою чергу, викличе невдоволення та загрозу нестабільності в суспільстві.

Щодо пенсійного забезпечення, то, незважаючи на деякі зміни, проблемою залишається забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи. Сьогодні на сотню тих, хто працює, у нас припадає 89 пенсіонерів. За прогнозами вчених, у майбутньому ситуація погіршиться: у 2025 р. один працівник утримуватиме одного пенсіонера.

Треба відзначити, що кількість працездатних громадян в Україні постійно скорочується, розмір пенсій щорічно зростає. Податкове навантаження на зарплату робітників – одне з найбільших у світі – близько 40%. Воно штовхає до видачі зарплати в “конвертах”. До 55% зарплат – в тіні. З 21 млн. працюючих громадян 10 млн. сплачують 90% внесків до Пенсійного фонду, здебільшого це державні службовці чи робітники державних підприємств, решта 11 млн. робітників вносять лише 10% платежів. Падіння виробництва в Україні також різко скорочує фонд заробітної плати і відповідно знижує відрахування до Пенсійного фонду. Якщо 3–4 роки тому, на думку фахівців, ми перебували “на порозі пенсійної кризи”, то зараз Україна цей поріг переступила [3, с. 10].

Це призводить до надмірного пенсійного навантаження на роботодавців, значних рівнів тіньової зайнятості та тіньової оплати праці суттєвої частини працездатного населення, що уповільнює удосконалення солідарної системи й ускладнює формування бюджету Пенсійного фонду. Солідарна система пенсійного забезпечення базується на суто фіскальному перерозподілі ресурсів та не співвідноситься з показниками економічного розвитку країни, підвищення розмірів пенсій випереджає зростання фонду оплати праці. Наслідком зазначеного є хронічний дефіцит Пенсійного фонду, що вимагає покриття з державного бюджету та спонукає відкладати проведення пенсійної реформи.

Серед основних причин цього негативного явища – низький життєвий рівень населення. За офіційною статистикою за межею бідності в Україні проживає 28% населення, 3% громадян країни живуть менше, ніж на 1 дол. США на день, а 46% – менше, ніж на 2 дол. США на день. Це значно більше, ніж, наприклад, у Білорусі, Казахстані чи Росії (табл. 1). Відповідно до прийнятих міжнародних стандартів рівень життя, за яким на одну людину на день витрачається 2 дол. США, є абсолютною бідністю [1, с. 63].

Таблиця 1

**Питома вага бідності в країнах пострадянського простору,
% до загальної кількості [6, с. 153]**

<i>Країна</i>	<i>Питома вага населення, яке</i>		
	<i>проживає за межею бідності</i>	<i>споживає менше, ніж на 1 дол. США на день</i>	<i>споживає менше, ніж на 2 дол. США на день</i>
Україна	28	3	46
Білорусь	11	1,9	19
Казахстан	13	1,9	16
Росія	16	6	24

Треба також зазначити, що несприятлива демографічна ситуація посилюється трудовою міграцією. Як відомо, у розвинених країнах розроблені та функціонують гнучкі й сприятливі програми залучення кваліфікованих працівників. За експертними оцінками витрати на одного фахівця з вищою освітою становлять близько 20 тис. дол. США. Це означає, що кожен прибулий кваліфікований трудовий мігрант збагачує країну свого нового перебування саме на цю суму, збіднюючи водночас на таку ж суму свою власну країну. За оцінками експертів за межами України працює близько 30% українських учених, збагачуючи науку й економіку зарубіжних країн. Загальні ж втрати для країни становлять понад 1 млрд. дол. США на рік [2, с. 23].

Причин трудової міграції населення України досить багато, проте найважливішою є низький рівень заробітної плати. Працівник, який отримує дохід нижче або на рівні прожиткового мінімуму, перебуває у стані високого соціального ризику, коли першочерговими, як правило, стають потреби виживання (соціальної безпеки), а не творчої самореалізації, інноваційної активності. Політика “дешевого працівника” є вкрай ризикованою, суперечить цілям економічного зростання та інноваційного розвитку країни. Тому слід терміново вирішувати питання як не лише утримати кваліфікованих працівників в Україні, але й повернути тих, які мають міграційний досвід, знання. Статистика свідчить, що 80% трудових емігрантів ніколи не повернеться в Україну із заробітною платою на рівні прожиткового мінімуму.

У такій ситуації складаються умови не для розв’язання проблеми бідності населення, а навпаки – до більшого її поглиблення. Погіршує становище й висока диференціація доходів населення. Достатньо високий рівень соціальної безпеки демонструють скандинавські країни, де співвідношення між доходами бідних і багатих не перевищує 1:7. В Україні ця цифра зашкалює за 30! Такий відрив у доходах негативно впливає на формування середнього класу в державі. Це не сприяє ні соціальній стабільності, ні підвищенню ефективності виробництва. Тому доведення цього співвідношення до європейських стандартів є також однією з гострих проблем, яка потребує розв’язання вже в найближчій перспективі.

Чесніший розподіл доходів є вагомим стимулом (і матеріальним, і психологічним) розширення участі всіх верств населення в економічному розвитку, тоді як посилення нерівності й масштабна бідність загрожують стати деструктивною силою економічного прогресу, провокувати соціальну напругу і викликати протидію перетворенням у тих, хто втратив надію на покращення власної долі. Соціальна напруга і соціальні конфлікти, погіршення криміногенної ситуації спричиняють збільшення економічних ризиків і зниження інвестиційної привабливості України, що в кінцевому підсумку неминуче уповільнює темпи економічного зростання. Залагодження соціальних конфліктів і досягнення рівноваги в суспільстві неминуче потребуватиме додаткових ресурсів, що знижуватиме загальну ефективність економічної системи [5, с. 13].

Соціальна підтримка населення, яка сьогодні здійснюється у трьох основних формах (соціальних пільг, соціальної допомоги й субсидій), є надто складною й непрозорою. Проблемами чинної системи соціальної підтримки є:

- ✓ низький рівень охоплення бідного населення соціальною підтримкою. Усього 56,8 % бідних (згідно з критерієм прожиткового мінімуму) отримують принаймні один вид соціальної підтримки;

- ✓ низька адресність при наданні соціальної підтримки. Розподіл державних соціальних трансфертів є несправедливим: менше 23 % від їх загальної суми потрапляють до бідних, інші (майже 17 млрд. грн. щороку, тобто близько 6 % доходів бюджету) надаються небідному населенню;

- ✓ механізм надання житлових субсидій та пільг з оплати житлово-комунальних послуг побудований на завищених нормативах споживання цих послуг, що призводить до неефективного використання коштів бюджету.

Причинами вказаних вище проблем є те, що:

- ✓ надання більшості видів допомоги відбувається без урахування рівня доходів і майна у розпорядженні отримувача допомоги;

- ✓ відсутня необхідна інформація для обліку й моніторингу фактично спожитої соціальної допомоги й оцінювання доходів претендентів на її отримання;

✓ завищені норми споживання комунальних послуг для населення. В Україні норма споживання води 108 куб. м на рік на одну людину, тоді як у країнах Європи – 73 куб. м [7].

Перехід до ринкових принципів організації економіки не призвів до радикального реформування системи соціального захисту з суттєвим підвищенням адресності надання допомоги громадянам. На тлі згортання соціальних програм у сфері освіти, охорони здоров'я, культурній і соціальній політиці відбувається фактичне заміщення видатків на розвиток цих сфер, що забезпечують формування людського капіталу постійним збільшенням кількості видів соціальної допомоги та пільг. Загалом держава несе зобов'язання щодо надання 156 видів соціальних пільг, гарантій і компенсацій 230 категоріям населення; право на пільги мають 19,5 млн. громадян, що становить понад 40% населення України. Не зважаючи на окремі заходи щодо покращення соціального становища населення, жоден уряд не виконував соціальні зобов'язання у повному обсязі, посилаючись на труднощі процесу стабілізації економіки. Основним недоліком системи надання пільг є те, що частіше право на пільгу використовує небідне населення, тоді як найменш захищені верстви населення позбавлені можливості скористатися своїм правом.

Водночас масштабна бідність і розшарування суспільства вкрай негативно впливають на можливість економічного зростання. Наслідком низького рівня життя часто стають хвороби і недостатня освіченість, що безперечно знижують економічну активність. Це негативно позначається на сукупному трудовому потенціалі країни, а відтак спричиняє уповільнення темпів економічного зростання. Тому політика подолання бідності повинна сприяти не тільки поліпшенню якості життя незаможних верств населення, а й зростанню економіки в цілому.

Не можна нехтувати й тим, що підвищення доходів бідних громадян викликає підвищення попиту на товари національного виробництва, тоді як представники заможних верств частіше орієнтуються на імпорт або взагалі купують речі за кордоном. Отже, саме зростання попиту з боку бідних верств населення найбільше стимулює розвиток національної економіки, що, у свою чергу, спричиняє збільшення попиту на робочу силу, надходжень до бюджету й Пенсійного фонду і відповідне зростання зайнятості та доходів працівників [5, с. 13].

ООН зазначає, що абсолютну бідність в Україні начебто подолано. Але відносна бідність України, за їхніми критеріями, складає 78%. В такій частині українців споживчий кошик менший за визнану у світі межу бідності – 17 дол. США на день. Це серйозне питання для нашої держави. Адже саме через бідність унеможлиблюється реалізація більшості прав людини [4].

За існуючих умов все виразніше проявляються ознаки десоціалізації соціально-трудових відносин, проявом яких є: утруднення доступу економічно активного населення до існуючих форм і видів соціального захисту; збільшення відрахувань працівників до фондів соціального страхування; не мають позитивної динаміки соціальні видатки по багатьох напрямках соціального розвитку.

Сьогодні ціла низка факторів “працюють” на зниження соціальної згуртованості українського суспільства: поширення ліберальних концепцій у царині формування політики соціального розвитку; зростаюча індивідуалізація трудової поведінки та відносин у сфері праці як наслідок підвищення гнучкості ринку праці; обмеження можливостей інститутів держави щодо незалежного впливу на соціально-трудова сферу; зростаюча поляризація у рівнях доходів населення; деградація моральних цінностей та трудових установок громадян; нерозвиненість відносин, що мають віддзеркалювати демократичний устрій суспільства; зростання розбіжностей між проголошеними соціальними правами і практикою їх реалізації. Тому є всі підстави для твердження, що в масштабі всього соціуму соціальна згуртованість має тенденцію до зниження.

Деградація базових соціальних інститутів – освіти та виховання, охорони здоров'я, захисту старшого покоління, материнства, духовно-культурної сфери життя та підміна гуманітарної політики деклараціями знецінили конституційно закріплені ідеали соціальної держави. Усе це посилює рівень конфліктності у суспільстві, дезорієнтує громадян, створює ґрунт для зростання патерналістських настроїв і спрощених запитів суспільства.

Висновки. Незважаючи на те, що у структурі видатків державного бюджету найбільшу частку становлять соціальні видатки, основні проблеми забезпечення соціального захисту більшої частини населення залишаються невирішеними, не відповідає належному рівню

система захисту малозабезпечених верств населення, актуальною залишається проблема бідності. Якими ж мають бути головні напрями державної політики стосовно бідних?

Європейський Союз оголосив 2010-й роком боротьби з бідністю й соціальним відчуженням. Хоча громадянам країн ЄС злидні не загрожують, вони розуміють, що бідність і соціальне відчуження стоять на заваді економічного розвитку. Усі заходи в межах програми боротьби з бідністю й соціальним відчуженням (у бюджеті ЄС на 2010 р. на реалізацію соціальної політики було виділено на 22,7% більше видатків порівняно з бюджетом-2009) стануть потужним закликком до боротьби з причинами бідності, протидіятимуть злидням, дадуть можливість з'ясувати їхню природу, виховуватимуть співчуття й бажання допомагати, формуватимуть у суспільстві розуміння того, що бідність — це проблема не окремої людини, а всієї громади.

Тому в основу державної політики подолання бідності має бути покладено визнання того, що цієї мети не можна досягти виключно шляхом підтримки знедолених. Необхідні комплексні підходи, орієнтовані як на бідні, так і на відносно забезпечені верстви суспільства. Зусилля держави щодо підвищення рівня життя всіх верств населення незалежно від їх матеріального становища мають спиратись на забезпечення сталого економічного зростання, всебічний розвиток і максимально повне використання трудового потенціалу країни, поліпшення ситуації на ринку праці. Однак економічне зростання ніде і ніколи не вирішувало соціальних проблем — воно забезпечує лише необхідні для цього передумови. Цілком імовірно уявляється ситуація, за якої “плодами” економічного зростання скористається дуже обмежене коло осіб.

Необхідно подолати вкрай негативну тенденцію соціальної поляризації суспільства, забезпечити зниження економічної нерівності, формування численного середнього класу, який стане гарантом стабільності. Економічне зростання створює необхідне підґрунтя для зниження безробіття та підвищення доходів від трудової діяльності. Поряд з реформуванням системи оплати праці необхідно забезпечити зниження економічної нерівності шляхом запровадження гнучкої податкової політики, раціоналізації соціальних трансфертів, стимулювання малого й середнього бізнесу, легалізацію тіньової діяльності і незареєстрованих доходів. Наслідком цього стане не тільки зростання рівня життя основної частини населення, а й зниження масштабів бідності.

Виходячи з названого, необхідно визначитись у певних напрямках щодо поліпшення соціальної сфери. Це, зокрема, оптимізація процесу соціального партнерства; підвищення адресності соціальних допомог; підтримка і розвиток об'єктів соціальної інфраструктури; посилення системи контролю за раціональним та ефективним використанням коштів для надання державної соціальної допомоги; призупинення процесу маргіналізації населення.

Однією з основних проблем соціальної допомоги в Україні можна вважати проблему низької адресності. Політика модернізації соціальної підтримки має бути спрямована на пошук шляхів щодо більшого охоплення допомогою саме бідного населення. Для цього необхідно:

- ✓ реорганізувати інститут соціальної інспекції шляхом розширення повноважень та функцій соціальних інспекторів;
- ✓ забезпечити зворотний зв'язок між клієнтами та органами соціального захисту; удосконалити критерії оцінювання нужденності отримувачів соціальної допомоги;
- ✓ уніфікувати правила надання різних видів допомоги; впровадити дієву систему моніторингу та оцінювання соціальних програм;
- ✓ удосконалити методологію визначення нужденності (з використанням прямих та непрямих методів визначення доходів, а також з урахуванням власності).

Необхідно принципово змінити політику доходів з метою істотного підвищення рівня життя широких верств населення та формування соціальної структури, подібної до європейських візрців (подолання бідності, створення численного середнього класу, зменшення рівня розшарування в суспільстві). Основою соціальних реформ повинна стати реструктуризація системи оплати праці, адже підвищення заробітної плати забезпечуватиме виконання нею основних функцій — відтворювальної, економічної і соціальної. Позитивна динаміка оплати праці сприятиме зростанню якісного потенціалу робочої сили і вирішення проблем соціального захисту значної частини українських сімей, що живуть у бідності. З метою забезпечення подальшого зростання заробітної плати необхідно задіяти усі джерела її підвищення, зокрема: запровадити нову соціальну гарантію — регульовану державою

мінімальну погодинну заробітну плату; здійснити заходи щодо раціонального використання запровадження енергозберігаючих технологій для підвищення частки оплати праці у ВВП; посилити захист прав найманих працівників на своєчасне отримання заробітної плати.

Необхідно будувати соціальну політику, принципом якої повинен стати соціальний розвиток здібностей громадян до забезпечення, і, як результат, – до самореалізації. У реалізації соціального захисту громадян необхідно підвищити дієвість інструменту прожиткового мінімуму.

Чим успішніше реалізуватимуться принципи ринкової справедливості, виробничий аспект соціальної політики, механізм залежності особистих доходів від трудової активності, тим будуть вищими реальні доходи громадян і ширші можливості для придбання на платній основі соціально значущих благ і послуг.

Забезпечення ефективності управління системою соціальної підтримки досягатиметься в результаті: створення єдиної бази даних отримувачів усіх видів соціальної підтримки, єдиного інформаційного середовища для органів праці й соціального захисту населення, Пенсійного фонду, Державної податкової адміністрації, органів реєстрації актів громадянського стану; створення Державної агенції соціальної інспекції при Міністерстві праці й соціальної політики для перевірки правильності надання соціальних виплат та супроводження соціально вразливих сімей із залученням інших соціальних служб (від допомоги в працевлаштуванні – до соціального обслуговування вдома); запровадження системи моніторингу та оцінювання програм соціальної підтримки на постійній основі.

Таким чином, зусилля держави щодо підвищення рівня життя всіх верств населення незалежно від їх матеріального положення мають спиратися на забезпечення сталого економічного зростання, всебічний розвиток і максимально повне використання трудового потенціалу країни, поліпшення ситуації на ринку праці. Однак економічне зростання не вирішить соціальних проблем – воно забезпечить лише необхідні для цього передумови.

Використана література

1. Архангельський Ю., Бідність, податки та економічне зростання / Ю. Архангельський, О. Радзівський, А. Алексєєв // Економіка України. – 2006. – №5. – С. 63–71.
2. Данилишин Б. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку / Б. Данилишин, В. Куценко // Вісник НАН України. – 2010. – №1. – С. 20–28.
3. Довбенко М. Як забезпечити соціально-економічне життя держави? / М. Довбенко // Вісник НАН України. – 2010. – №3. – С. 3–12.
4. За останній рік українці збідніли на 10% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://val.ua/economic/ukraine/204563.html>. 24.01.2011 р. Заголовок з екрана.
5. Лібанова Е. Соціальна орієнтація ринкової економіки як передумова консолідації суспільства / Е. Лібанова // Вісник НАН України. – 2010. – № 8. – С. 3–14.
6. Новіков О. Проблемы оплаты труда в странах СНГ и в некоторых странах мира / О. Новіков // Общество и экономика. – 2008. – №5. – С. 153–156.
7. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/programa_reform_final_1.pdf. 26.01.2011 р. Заголовок з екрана.
8. Прудов Ю. Соціальні виплати та пільги в українському законодавстві / Ю. Прудов // Юридична Україна. – 2006. – №1. – С. 49–53.
9. Стратегія реформ і суспільної консолідації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2010_Book/Poslanya_2010/ukr.pdf. 28.01.2011 р. Заголовок з екрана.
10. Ушенко Н. Демографічні передумови формування людського капіталу в Україні / Н. Ушенко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №3 (69). – С. 168–174.